

Lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SEKSUAALIRIKOKSIA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI, NS. SEKSUAALIRIKOSLAINSÄÄDÄNNÖN KOKONAISUUDISTUS (HE 13/2022 vp)

Suomen Asianajajaliitolle (jäljempänä "Asianajajaliitto") on varattu mahdollisuus esittää lausuntonsa otsikkoasiassa. Asianajajaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksesta ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Asianajajaliittoa on lausunnonantajana pyydetty erityisesti ottamaan kantaa liitteen kansalais- ja lakialoitteissa ehdotettuihin muutoksiin.

Asianajajaliitto nostaa edelleen esiin lakiehdotuksen pykälät 1 § ja 5 §, joissa on epäkohta ja jotka tarvitsevat kriittistä tarkastelua. Samoin halutaan edelleen nostaa tarkastelun kohteeksi sukupuoliyhteyden määritelmää koskeva 23 §. Lausuma sisältää olennaisilta osiltaan samansuuntaisia huomioita kuin aiemmilla lausuntokierroksilla.

HALLITUKSEN ESITYS

1 § Raiskaus ja 5 § seksuaalinen hyväksikäyttö

Asianajajaliitto on lausunut aikaisemmilla lausuntokierroksilla 1 § ja 5 § ongelmakohdista. Hallituksen esityksessä uudeksi rikoslain 20 luvuksi raikausta koskevan 1 § 3 mom. ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan 5 § 4k. ovat yhä sisällöllisesti samat. Ainoa, mikä erottaa tunnusmerkistöt toisistaan on 1 §:n sisällytetty sana "vakava":

1 § "erityisen valta-aseman vakava väärinkäyttö"

5 § "erityisen valta-aseman väärinkäyttö"

Syyttäjä ja tuomioistuin asetetaan vaikeaan asemaan vetämään rajaa sen välille, kummasta teosta on kyse. 5 § on lievemmin rankaistu, joten sitä tultaneen käyttämään voittopuolisesti lievemmän lain periaatteen perusteella. Asianajajaliitto esittää huolensa siitä, miten 1 § vaatima teon vakavuus voidaan tapauskohtaisesti luotettavasti määritellä niin, että oikeuskäytäntömme on koko maassa yhtenäinen.

Edelleen Asianajajaliitto katsoo, että erillistä pykälää seksuaalisesta hyväksikäytöstä ei ole tarpeen säätää, vaan se tulee sukupuoliyhteyden osalta sisällyttää 1 § ja muilta osin 3 § tunnusmerkistöihin.

Mikäli seksuaalisesta hyväksikäytöstä halutaan oma pykälänsä, tulee sen koskea muunlaisia tekoja kuin sukupuoliyhteys. Jos teko sisältää sukupuoliyhteyden vastoin uhrin antamaa suostumusta, taivuttelemalla tai muutoin, se on 1 § mukainen raiskaus.

Sukupuoliyhteyden määritelmä 23 §

Määritelmä ei viimeisimmässäkään muodossa vastaa tarpeeseen seksuaalisen väkivallan osalta niihin henkilöihin, joilla on penis. HE 13/2022 vp perustelujen s. 44 mukaisesti tämä tekisi laista epätarkkarajaisen ja yleiskieltä pidemmälle menevän. Näillä perusteilla määritelmä on yhä jätetty suppeammaksi.

Taustaa

Voimassa olevassakin laissa sukupuoliyhteys on määritelmän mukaan tapahtunut, kun on tunkeuduttu toisen kehoon.

Raiskaus emättimeen on oikeuskäytännössä katsottu tapahtuneen, kun on ohitettu ulommat häpyhuulet, mikä on katsottu kosketteluun ja tunkeutumisen erottavaksi tekijäksi. Peräaukkoonkin on täytynyt työntyä sisään, jotta se on tulkittu tunkeutumisiksi ja siten raiskaukseksi. Koskettelu on tuomittu nykyisin mukaan pakottamisena seksuaaliseen tekoon tai seksuaalisena ahdisteluna.

Lakiehdotus

HE 13/2022 vp. lakiehdotuksen 1 § mukaisesti raiskaus tapahtuu kun *”on sukupuoliyhteydessä sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti”*. Ehdotuksen uudessa määritelmässä 23 § sukupuoliyhteys on *”toisen sukuelimen ottamista omaan kehoon taikka toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelua sukuelimellä tai suulla”*. Seksuaalinen kajoaminen 3 § taas tapahtuu kun *”koskettelemalla tai muulla tavoin tekee seksuaalisen teon...”*, eli silloin kun koskettelu tapahtuu millä tahansa muulla kuin sukuelimellä tai suulla, esimerkiksi kädellä, muulla ruumiinosalla tai esineellä.

HE 13/2022 vp perusteluissa (s. 134) todetaan, että määritelmäsäännöstä tulisi soveltaa sukupuolineutraalisti. Tämä ei kuitenkaan toteudu esitetyn kaltaisessa muodossa.

Uhrin näkökulmasta katsoen sillä, koskeeko sukuelintä sukuelimellä tai esimerkiksi kädellä tai jollain esineellä, ei ole kärsimyksen kannalta olennaista merkitystä.

Erityisen ongelmallinen on tilanne, jossa tekijä koskettelee tai jopa käsin masturboi toisen penistä, mikä vahvasti rinnastuu sukupuoliyhteyteen. Tämä ei kuitenkaan täytä sukupuoliyhteyden uutta määritelmää eikä siten olisi raiskaus. Kyseessä olisi määritelmän mukainen seksuaalinen teko, joka tulisi tuomituksi seksuaalisena kajoamisena. Tämä on lievemmin rangaistavaa ja asettaisi uhrin eriarvoiseen asemaan siitä riippuen, onko uhrilla emätin vai penis.

Sukupuoliyhteyden määritelmän tulee kattaa tilanteet, joissa toisen sukuelintä kosketaan ilman henkilön suostumusta ja kosketus on kestoaltaan tai tekotavaltaan sellainen, että se rinnastuu sukupuoliyhteyteen. Tällä turvataan se, että kaikkiin uhreihin kohdistuva samankaltainen seksuaaliväkivalta tulee tasavertaisesti tuomituksi saman rikosnimikkeen alla, samalta rangaistusasteikolta.

Rangaistusasteikon osalta

Rangaistukset ovat ankaroituneet nykyainsäädäntöön verrattuna. Ne ovat kuitenkin edelleen joiltain osin liian lieviä.

Mikäli 5 § seksuaalinen hyväksikäyttö jää uudistuneeseen lakiin, sen minimirangaistusta on nostettava.

Teon tunnusmerkistön mukaan tekijä on sukupuoliyhteydessä vastoin uhrin tahtoa, joka voi olla alaikäinen. Nykyisen ehdotuksen mukaisesti teosta voisi selvitä neljän kuukauden vankeusrangaistuksella. Käytännössä se tulisi aina olemaan ehdollista eikä sen oheen tulisi määrättyä oheissakkoa tai muutakaan seuraamusta.

Rangaistusseuraamusta on pidettävä liian lievänä. Minimirangaistus tulisi olla sama kuin 1 §:n raiskauksessa. Maksimi voi olla esitetty neljä vuotta.

Mitä on lausuttu yllä, koskee myös seksuaalista kajoamista lapseen koskevaa 14 § ja lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa 16 §. Pykälissä on kyse nimenomaan alle 16-vuotiaasta, eli lapsesta. Myös näissä, edellä mainituin perustein, minimirangaistus tulisi olla yksi vuosi. Maksimi voi olla esitetty kuusi vuotta.

KANSALAISALOITE

Asianajajaliitto katsoo, että kansalaisaloitteen 1 § tulee riittävällä tavalla säädettyä lakiehdotuksen mukaisessa muodossa, vaikka se ei sisällä kaikkia aloitteessa vaadittuja kohtia.

Lainsäädännössä on pyrittävä tarkkaan, mutta silti avoimeen sanamuotoon ja vältettävä yksityiskohtaisia listauksia (suostumuskriteeristö). Tällä vältetään tilanne, jossa ”kaikki mikä ei nimenomaisesti ole kielletty, on sallittu”.

Kansalaisaloitteen 5 §:ssä puututaan samaan raiskausta koskevan 1 § ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan 5 § ristiriitaan, minkä Asianajajaliitto on ongelmana nostanut esille.

LAKIALOITE LA 96/2020 vp

Lakialoitteessa esitettyyn muutostarpeeseen on vastattu ehdotuksessa uudeksi laiksi.

Lakialoitteessa mainittu rikosnimike ”törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” on poistunut uudesta laista ja sen korvaa 12 § rikosnimike ”lapsenraiskaus”, jonka minimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Samoin 15 § ”törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen” minimirangaistus on kaksi vuotta.

On katsottava, että lakiehdotus sisältää nykyisessä muodossaan kaikki aloitteessa vaaditut muutosesitykset.

LAKIALOITE LA 24/2020 vp

Lakialoitteen 18 §:ssä esitetyt muutosvaatimukset on huomioitu kahden eri pykälän alla. Lapsiin kohdistuvat rikokset on erotettu aikuisiin kohdistuvista. Tämä on kannatettava jako. Asiallisesti lakialoitteen vaatimuksiin on kokonaisuudessaan vastattu riittävällä tavalla.

Esitys ei vastaa aloitteen muutosvaatimukseen 19 a § (törkeä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapito). Lakiin ei esitettyssä muodossa ole tulossa teon törkeää tekotapaa. Minimirangaistus on yhä sakko, mutta maksimi on korotettu kahteen vuoteen mikä on jo puolet ankarampi kuin direktiivissä 2011/93 asetettu vuoden enimmäisrangaistus. Tämä vastaa lakialoitteen 19 § vaatimukseen rangaistusmaksimin korottamisesta. On katsottava, että lakiesitys on riittävä niillä perusteilla, jotka HE 13/2022 vp s. 78 on esitetty. Törkeän tekotavan säätäminen hallussapidon osalta ei ole tarpeen.

Lakialoitteessa esitettyihin muutosehdotuksiin on pääosin vastattu. Uudessa laissa on ehdotuksen mukaisesti riittävällä laajuudella huomioitu aloitteessa esitetyt huolenaiheet.

Helsingissä 7. maaliskuuta 2022

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson
Asianajajaliiton pääsihteeri

LAATI: Asianajaja Liisa Pellinen, Imatra

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosoikeuden asiantuntijaryhmässä.